

УДК 159.9.07

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сазонова О.В., к. психол. н.,
доцент кафедри психології, педагогіки і соціального управління
Національний університет «Львівська політехніка»

Статтю присвячено емпіричному дослідженню ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. Проаналізований зв'язок ціннісних орієнтацій з рівнем самоактуалізації та задоволенням основних потреб молоді.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, рівень самоактуалізації, потреби, студентська молодь.

Статья посвящена эмпирическому исследованию ценностных ориентаций современной студенческой молодежи. Проанализирована связь ценностных ориентаций с уровнем самоактуализации и удовлетворением основных потребностей молодежи.

Ключевые слова: ценности, ценностные ориентации, уровень самоактуализации, потребности, студенческая молодежь.

Sazonova E.V. STUDY OF THE VALUE ORIENTATIONS OF TODAY'S COLLEGE STUDENTS

The article is devoted to the empirical study of the value orientations of today's college students. The purpose of the issue is to investigate the value orientations, and also the relationship with the level of self-actualization and the satisfaction of basic needs of today's college students.

Key words: values, value orientations, level of self-actualization, needs, college students.

Постановка проблеми. У науковій літературі розрізняють поняття «цінності» та «ціннісні орієнтації». Світ цінностей – це перш за все світ культури в широкому розумінні слова, це сфера духовної діяльності людини, її моральної свідомості [2, с. 49].

Цінності – це поняття, що фіксують позитивне або негативне значення будь-якого об'єкта чи явища. Цінності тісно пов'язані з потребами людини [3, с. 209].

Ціннісні орієнтації – це вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості, націлена на певний аспект соціальних цінностей. Детермінантами ціннісних орієнтацій особистості виступають матеріальні умови життєдіяльності, а також індивідуальні типові риси, нахили, здатності і здібності людини. Ціннісні орієнтації істотно впливають на стиль мислення і життя індивіда, перебіг емоційних і мотиваційних процесів, а також формування інтересів особистості [3, с. 209].

У ціннісній орієнтації акумулюється життєвий досвід людей. Наявність усталених ціннісних орієнтацій свідчить про зрілість людини як особистості. Проявляються вони в діяльності та поведінці людини. Вони є своєрідним індикатором ієрархій переваг, які людина надає матеріальним чи духовним цінностям у процесі своєї життєдіяльності [5, с. 496].

Ціннісні орієнтації формуються в процесі соціального розвитку індивіда, участі його в трудовому житті, виконанні соціаль-

них ролей. При цьому значне місце посідають системи цінностей, що функціонують у сім'ї, інших соціальних групах, які є референтними для певного індивіда [3, с. 209].

Сучасний розвиток українського суспільства характеризується як період трансформаційних процесів, обумовлений пошуком власного шляху розвитку та зміни цінностей і ціннісних орієнтацій. У зв'язку з цим актуальним є питання дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій сучасної української молоді, яка є активним учасником суспільних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обрана тема розроблялася в працях українських науковців О. Балакіревої, Л. Сокурянської, Ю. Пачковського, Є. Головахи, З. Карпенко, С. Макеєва, В. Немировського, В. Хмелька, В. Черноволенка, М. Чурилова та інших.

Дослідження ціннісних орієнтацій у соціології привертало увагу багатьох авторів. Про це писали ще Ф. Знанецький і У. Томас, Г. Спенсер, М. Вебер, Е. Дюркгейм, Т. Парсонс. Вивчають цю проблему й сучасні науковці, зокрема О. Ручка [4], М. Титма, О. Здравомислов [2], В. Осовський, І. Мигович, О. Балакірева [1].

Молодь була завжди одним із активних компонентів соціальної структури суспільства і завжди привертала до себе увагу дослідників – представників різних соціогуманітарних наук, таких авторів, як І. Бекешкіна, Н. Бондар, А. Козлов, К. Нечаєва,

В. Ніколаєвський, В. Лісовський, Н. Паніна, І. Попова, Н. Приходько, З. Сікевич, Ю. Чернецький, та інших.

У сучасних дослідженнях, зокрема в роботах Б. Братуся, Г. Залеського, Є. Головахи, Г. Будинайте, Т. Корнілової, Н. Непомнящей, С. Бубновой та інших, особистісні цінності розглядаються як складна ієрархічна система, яка займає місце на перетині мотиваційно-потребової сфери особистості і світоглядних структур свідомості, виконуючи функції регулятора активності людини.

Постановка завдання. Мета дослідження – дослідити ціннісні орієнтації, а також їхній взаємозв'язок з рівнем самоактуалізації та задоволенням основних потреб сучасної студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення мети роботи було проведено імпіричне дослідження на базі українського Національного університету. У дослідженні взяли участь 62 респонденти – студенти другого курсу гуманітарної спеціальності «практична психологія» та студенти п'ятого курсу технічної спеціальності «теплогазопостачання та вентиляції».

Для визначення ціннісних орієнтацій респондентів була використана методика Ш. Шварца. Опитувальник Ш. Шварца складається з двох груп, які включають 57 цінностей. У результаті обробки анкетних даних були отримані наступні результати, які представлені за допомогою рис. 1.

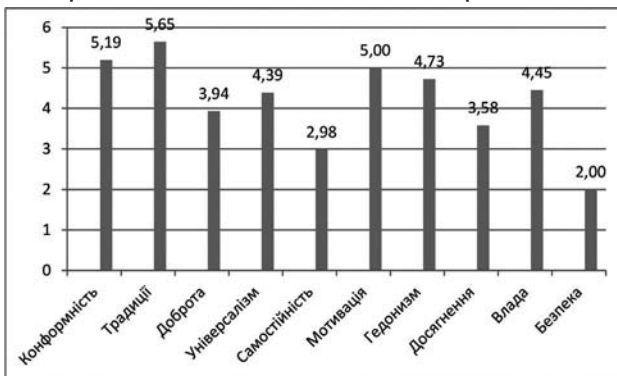

Рис. 1. Ціннісні орієнтації студентів за Ш. Шварцом

Згідно з середніми значеннями ми бачимо, що респонденти на перше місце поставили безпеку (2). Отже, можемо припустити, що для респондентів найважливішою цінністю є безпека загалом, як безпека власна, так і безпека у всьому соціумі. На нашу думку, це пов'язано з подіями, які відбуваються в сучасному суспільстві.

На наступному місці розмістилась самостійність (2,93). Самостійність як цінність виступає в здатності до самостійного

прийняття рішення, незалежності, потреби в самоконтролі. Тобто більшість студентів прагнуть самостійно приймати рішення і бути незалежними від батьків.

Наступною по важливості для студентів є цінність досягнення (3,58). Для наших респондентів є важливим досягнення успіху як особистого, так і кар'єрного, отримання соціально схвалення. З суб'єктивної точки зору це можна пояснити тим, що кожна молада людина під час навчання мріє про ціаова і плідну роботу, яка приносить їй моральне та матеріальне задоволення, а також можливість кар'єрного росту.

Згідно з результатами опитування можемо спостерігати, що для сучасних студентів важливою цінністю орієнтацією є доброта (3,94). Доброта несе в собі такі цінності, як лояльність, поблажливість, чесність, відповідальність, дружба, любов.

На п'ятому місці за ранговими показниками розмістилась така цінність, як універсализм (4,39) – розуміння, терпіння та благополуччя всіх людей і природи. Тому можемо припустити, що студенти хочуть жити в стабільному суспільстві, оскільки цінують рівні можливості для всіх, усунення несправедливості, терпимість до різних ідей, думок, переконань, турботу про слабких.

Дослідження показало, що наступною цінністю по важливості для студентів є влада (4,45). Це дозволяє стверджувати, що сучасні студенти прагнуть досягнути високого соціального статусу, бути визнаними суспільством, мати змогу керувати та домінувати над іншими.

Шкала гедонізму (4,73) займає досить низьку позицію в ієрархії цінностей сучасних студентів. Наступною та менш важливою для студентів є мотивація (5,0). Тому можна припустити, що для досягнення успіху сучасним студентам не потрібна додаткова стимуляція.

Найменш важливими цінностями для сучасних студентів є конформність (5,19) та традиції (5,65). Можна припустити, що сучасні студенти не хочуть підтримувати традиційні форми поведінки, дотримуватись загально прийнятих норм, а хочуть певним чином самовиражатись, створюючи нові норми, бути вільними від стереотипів, які існують у сучасному суспільстві.

Порівняльна характеристика ціннісних орієнтацій студентів двох спеціальностей свідчить про те, що всі цінності розміщені в аналогічній послідовності.

Для дослідження життєвих орієнтацій була використана методика «Сенсожиттєвих орієнтацій» Д. Леонтьєва. Методика СЖО включає 20 описів дій, переживань або станів, які оцінюються за семибальною

шкалою залежно від того, наскільки вони характерні і типові для респондента.

За результатами опитувальника можна зробити узагальнення (рис. 2).

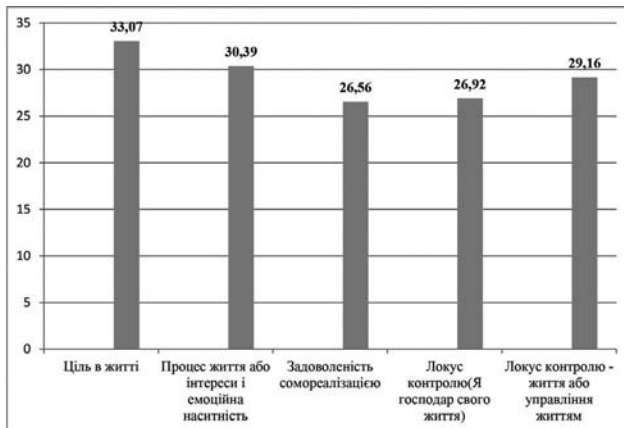

Рис. 2. Життєві орієнтації студентів за Д. Леонтьєвим

У респондентів спостерігається середній рівень вираженості цілей у житті (33,07). Це дозволяє нам зробити висновок, що респонденти є достатньо цілеспрямованими молодими людьми, які мають певні цілі на своє майбутнє, які дають їм сенс життя, задають певний напрям та часову перспективу. Результати є цілком логічними, оскільки для молодих людей є характерним цілеспрямованість у майбутнє, будівництво планів та перспектив.

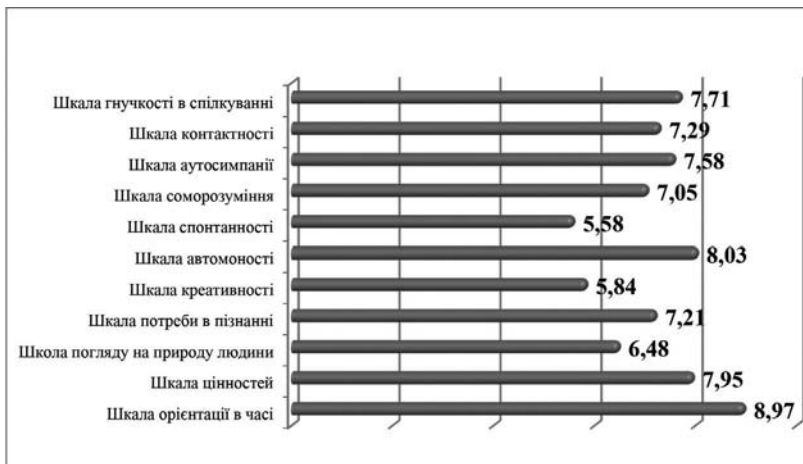

Рис. 3. Рівень самоактуалізації студентів

Показник «Процес життя або інтереси і емоційна насиченість» так само має середній рівень вираженості. Можна стверджувати, що в цілому респонденти задоволені своїм життям на сьогодні, сприймають процес свого життя як цікавий, емоційно насичений та наповнений змістом.

Середній рівень вираженості показника «Локус контролю – життя або управлін-

ня життям» (29,16) дозволяє говорити про певне бажання респондентів самостійно контролювати власне життя, але вони ще не можуть собі це дозволити, оскільки фінансово залежать від батьків.

Деяко нижчими є показники по шкалам «Задоволеність від самореалізації» (26,56) та «Інтернальний локус контролю» (26,92). Це можна пояснити тим, що студентські роки є тільки початковою фазою для втілення життєвих планів, досягнення цілей і самореалізації. Тому деяким респондентам властива незадоволеність досягнутим, спрямованість до яких-небудь цілей. При цьому самореалізація і втілення життєвих планів «локалізуються» в майбутньому.

Для визначення рівня самоактуалізації студентів була використана методика САМОАЛ (автор А. Лазукін в адаптації Н. Калиної). Ця методика включає 100 парних тверджень, із яких у процесі дослідження респонденту необхідно вибрати одне твердження, яке в більшій мірі відповідає точці зору студента. Всі твердження рівномірно розподілені по 11 шкалам.

Опрацювавши результати опитування, були отримані такі дані (рис.3).

За результатами дослідження простежується, що найбільшим середнім значенням є шкала орієнтації у часі (8,97). Це свідчить про те, що більшість респондентів живе сьогоднішнім, не відкладаючи своє життя на «потім» і не намагаючись знайти притулок у минулому. Цей показник говорить нам про сучасних студентів як осіб, які добре розуміють екзистенційну цінність життя «тут і тепер», здатних насолоджуватися актуальним моментом, не порівнюючи його з минулими радощами і не знецінюючи передчуття прийдешніх успіхів. Цей показник є цілком логічним, оскільки студенти – це молоді люди, більшість з яких не мають за плечима великого життєвого досвіду, тому впевнено йдуть вперед, не задумуючись про правильність прийнятого рішення.

Деяко меншим є показник шкали автономності (8,03).

Шкала автономності, на думку більшості гуманістичних психологів, є головним критерієм психічного здоров'я особи, її цілісності і повноти. Це поняття тяжіє до таких рис, як життєвість (aliveness) і самопідтримка (self-support) у Ф. Перлза, спрямованість зсередини (inner directed) у Д. Рисмена, зрілість (ripeness) у К. Роджерса. Особа, яка самоактуалізується, є автономною, незалежною

і вільною, однак це не означає відчуження і самотності. У термінах Е. Фромма автономність – це позитивна «свобода для», що відрізняється від негативної «свободи від».

Отже, можемо сказати, що більшість студентів є самостійними, вільними та незалежними, які здатні приймати рішення. Адже студенти вже зробили перший крок до самостійності, обравши професію. Дехто зі студентів працює, що говорить про певну фінансову незалежність від батьків. Також це може бути пов'язано з тим, що більшість людей у студентські роки створюють сім'ю, що говорить про певну їхню свободу вибору, про психологічну готовність молодих людей піклуватись не тільки про себе, але й про інших.

Наступною є шкала цінностей (7,95). Це шкала свідчить про те, що студенти прагнуть до гармонійного буття і здорових стосунків з людьми, далеке від бажання маніпулювати ними у своїх інтересах.

Шкала гнучкості в спілкуванні (7,71) свідчить про автентичну взаємодію з оточуючими, спроможність до саморозкриття. Респонденти орієнтовані на особистісне спілкування, не схильні до фальшу або маніпуляцій.

Шкала аутосимпатії (7,58) зовсім не означає некритичного самосприйняття, це добре усвідомлена «Я-концепція». Тобто студенти добре усвідомлюють свою сутність, свої фізичні та інтелектуальні здібності, вони розуміють, чого хочуть.

Шкала контактності (7,29) вимірює товариськість особи, її спроможність до встановлення тривалих і доброзичливих стосунків з оточуючими. В опитувальнику САМОАЛ контактність розуміється не як рівень комунікативних здібностей особи або як навички ефективного спілкування, а як загальна схильність до взаємно корисних і приємних контактів з іншими людьми.

Шкала потреби в пізнанні (7,21) описує спроможність до миттєвого пізнання – безкорисливе бажання нового, інтерес до об'єктів, не пов'язаний прямо з задоволенням різних потреб. З суб'єктивної точки зору можна сказати, що в студентські роки люди відкриті до нових вражень, вони активно вивчають обрану професію, цікавляться всім, що їх оточує.

Шкала саморозуміння (7,05) свідчить про чутливість, сенситивність студента до своїх бажань і потреб. У студентів не формуються психологічні захисти, що заважають їм адекватно сприймати і оцінювати себе, вони не схильні підмінити власні смаки і оцінки зовнішніми соціальними стандартами.

Це може бути пов'язано з тим, що студенти – це вже сформовані люди, які здатні

розуміти, що вони хочуть від життя і домагатись цього, не зважаючи на стереотипні погляди суспільства.

Шкала погляду на природу людини (6,48) може інтерпретуватися як стала основа для щирих гармонійних міжособистісних стосунків, природна симпатія, довіра до людей, чесність, неупередженість, доброзичливість.

Отже, можна припустити, що студенти Львівської політехніки вже мають сформовані стосунки з іншими людьми, яким вони можуть довіряти та підтримувати з ними дружні стосунки, більшість студентів мають друзів, яким довіряють.

Низький рівень досягнень мають шкала креативності (5,84) та шкала спонтанності (5,58). Можна припустити, що респонденти не розкривають у повній мірі свого творчого потенціалу, а також не мають можливості реалізовуватись, оскільки в них певним чином обмежена свобода вибору, що прямо пов'язано з молодим віком респондентів.

Цікавими для аналізу є результати співставлення між значеннями по шкалам методики між респондентами спеціальності «Практична психологія» та «теплопостачання та вентиляція». Суттєві відмінності прослідковуються тільки між двома шкалами: спонтанності та креативності.

Значення по шкалі спонтанності та креативності в майбутніх практичних психологів свідчить про середній рівень досягнень, у студентів спеціальності «теплопостачання та вентиляція» – про низький рівень. Це може бути пов'язане з віком, оскільки практичні психологи є студентами другого курсу і можуть дозволити собі більше, ніж студенти п'ятого курсу. Також це може бути пов'язано з спеціальностями, оскільки практична психологія – це гуманітарна спеціальність, а теплогазопостачання – це технічна спеціальність і всім відомо, що «технарі» є більш стриманими у своїй поведінці, на відміну від «гуманітаріїв», які не здатні стримувати своїх емоцій і діяти спонтанно, як підказує їм серце. Крім того, майбутні практичні психологи є більш творчими і креативними людьми, оскільки від них цього вимагає професія, на відміну від технічної спеціальності, де не потрібно творчого підходу, а необхідна певна точність та логічність у діях.

Для дослідження задоволеності основних потреб студентів було обрано методику А. Маслоу – Тест «Піраміда Маслоу». Ця методика дозволяє зрозуміти, які потреби є для студентів найважливішими. За результатами цього опитувальника можна зробити наступні узагальнення (рис. 4).

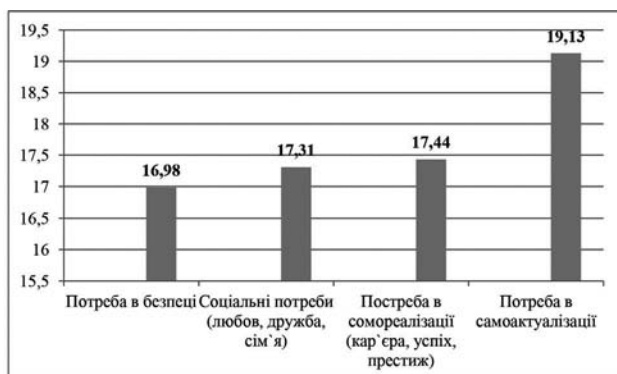

Рис. 4. Результати дослідження задоволеності основних потреб

За результатами дослідження видно, що найбільш задоволеною потребою сучасних студентів є потреба в безпеці (16,98). Менш задоволеними є соціальні потреби (17,31). Оскільки кожна людина хоче бути частиною якої-небудь групи людей, мати

друзів і спілкуватися з ними, а також любити і бути коханим, можемо припустити, що не всі студенти почувають себе значущими, не всі знайшли справжніх друзів, коханих чи просто однодумців, з якими можна поговорити на важливу для них тему.

Результати дослідження показують, що для студентів є актуальною потреба в самореалізації (17,44). Це є цілком логічно, оскільки студенти перебувають на перехідному етапі свого життя, тобто не мають можливості в більшості випадках показати себе, оскільки ще не мають достатніх практичних і професійних навичок. Найбільш актуальною і найменш задоволеною для студентів є потреба в самоактуалізації (19,13).

Для глибокого аналізу результатів дослідження та отримання факторної структури результатів був застосований факторний аналіз, у результаті якого було виділено 8 факторів (табл. 1).

Таблиця 1

Факторні навантаження для досліджуваної групи

Фактор	Назва змінної	Коефіцієнт
Сьогодення	Шкала орієнтації у часі	0,768
	Процес життя або інтереси та емоційна насиченість	0,760
	Локус контролю – життя або управління життям	0,727
	Задоволеність самореалізацією	0,662
	Локус контролю (Я господар свого життя)	0,646
	Потреба в безпеці	0,455
Креативність	Потреба в безпеці	-0,416
	Шкала креативності	0,814
	Шкала цінностей	0,665
	Шкала потреби в пізнанні	0,461
Спонтанність	Шкала спонтанності	0,794
	Шкала контактності	0,740
	Шкала автономності	0,583
Самоактуалізація	Потреба в самоактуалізації	0,806
	Шкала саморозуміння	0,686
Саморозуміння	Задоволеність самореалізацією	0,427
	Шкала саморозуміння	0,774
	Шкала аутосимпатії	0,667
Саморозкриття	Шкала гнучкості в спілкуванні	0,804
	Потреба в самореалізації (кар'єра, успіх, престиж)	0,623
	Шкала потреби в пізнанні	0,477
«Усвідомлене «Я»	Шкала аутосимпатії	0,511
	Шкала погляду на природу людини	0,859
Першочергові потреби	Потреба в безпеці	0,452
	Соціальні потреби (любов, дружба, сім'я)	0,830

Перший фактор об'єднує в собі наступні шкали: шкала орієнтації в часі (0,768), процес життя або інтереси і емоційна насиченість (0, 760), локус контролю – життя або управління життям (0, 727), задоволеність самореалізацією (0, 662), локус контролю («я господар свого життя») (0, 646), потреба в безпеці (0, 455). Можемо назвати цей фактор «Сьогоднішня». З огляду на цей фактор можна зробити висновок, що респонденти, які здатні насолоджуватись життям в актуальний момент, не порівнюючи його з минулим, не знецінюють очікування майбутніх успіхів, їхнє життя є емоційно насиченим та наповнене змістом, вони можуть вільно приймати рішення і втілювати їх у життя, відчувають продуктивність і осмисленість власного життя, є сильними особистостями, які володіють достатньою волею.

Другий фактор об'єднує в собі наступні шкали: потреба в безпеці (-0,416), шкала креативності (0, 814), шкала цінностей (0, 665), шкала потреби в пізнанні (0, 461). Можемо назвати цей фактор «Креативність». Він свідчить про те, що респонденти, які творчо ставляться до життя, прагнуть до гармонійного буття і здорових стосунків з людьми, далекі від бажання маніпулювати ними у своїх інтересах, вони цінують істину, добро, красу, цілісність, життєвість, самодостатність, але в них не виникає бажання забезпечити собі майбутнє, зміцнити своє становище, уникати неприємностей.

Третій фактор об'єднує в собі шкалу спонтанності (0, 794), контактності (0, 740), автономності (0, 583). Можемо назвати цей фактор «Спонтанність». Узагальнивши результати дослідження цього фактору, можемо ствердити, що респонденти, для яких самоактуалізація стала способом життя, а не мрією чи прагненням, сповідають такі цінності, як свобода, природність та легкість без зусиль, вони спроможні до встановлення тривалих і доброзичливих стосунків з оточуючими, тяжіють до таких рис, як життєвість і самопідтримка.

Четвертий фактор об'єднує в собі потребу в самоактуалізації (0,806) і шкалу саморозуміння (0,686). Можемо назвати цей фактор «Самоактуалізація». З огляду на вказаний фактор можна зробити висновок, що студенти, які мають бажання розвивати свої сили і здібності, прагнути до нового і незвіданого, займаються справою, що вимагає повної віддачі, є чутливими і сенситивними до своїх бажань і потреб, вони не схильні підмінити власні смаки і оцінки згідно з зовнішніми стандартами.

П'ятий фактор об'єднує в собі наступні шкали: шкала саморозуміння (0,774), шкала аутосимпатії (0,667), задоволеність самореалізацією (0,427), Можемо назвати цей фактор «Саморозуміння» та зробити висновок, що студенти, які відчувають продуктивність і осмисленість власного життя, є чутливими і сенситивними до своїх бажань і потреб, не схильними підмінити власні смаки і оцінки зовнішніми соціальними стандартами, вони мають позитивно усвідомлене «Я».

Шостий фактор об'єднує в собі шкалу гнучкості в спілкуванні (0,804), потребу в самореалізації (0,623) та шкалу потреби в пізнанні (0,477). Можемо назвати цей фактор «Саморозкриття». З огляду на цей фактор можемо ствердити, що респонденти, які орієнтовані на особистісне спілкування і не схильні до маніпуляцій, мають бажання домогтися визнання і поваги, підвищувати рівень майстерності та компетентності, а також думають про забезпечення собі положення та впливу.

Сьомий фактор об'єднує в собі шкали аутосимпатії (0,511) та погляду на природу людини (0,859). Можемо назвати фактор «Усвідомлене «Я» і зробити висновок, що студенти, які позитивно усвідомлюють власне «Я», вірять в людей і могутність людських можливостей.

Восьмий фактор об'єднує в собі соціальні потреби (0,830) і потребу в безпеці (0,452). Можемо назвати цей фактор «Першочергові потреби». Цей фактор свідчить про те, що студенти, які мають бажання забезпечити собі майбутнє, зміцнити своє становище, уникати неприємностей, хочуть мати теплі стосунки з людьми, мати хороших співрозмовників, бути зрозумілим іншими.

Висновки. Цінності – це нормативна категорія, яка охоплює все те, що може бути метою, ідеалом, прагненням, ціллю, певним інтересом. Цінності займають найважливіше місце в житті будь-якої людини і суспільства, але не самі по собі, а лише на тлі сформованої системи ціннісних орієнтацій. Ціннісні орієнтації особистості формуються під впливом домінуючої у суспільстві системи цінностей, яка знаходить у постійному процесі історичного розвитку.

Ціннісні орієнтації людини органічно пов'язані із потребами людини і виступають головними чинниками детермінації її поведінки. Оскільки ціннісні орієнтації визначають мотиваційну сферу особистості, на підставі чого відбувається вибір тих чи інших соціальних установок як цілей або мотивів конкретної діяльності, питання формування і корекції ціннісних установок завжди лишається актуальним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балакірева О.М. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві / О.М. Балакірева // Український соціум – 2002. – №1 – С. 130–149.
2. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г. Здравомыслов. – 1996. – 455 с.

3. Психологічний словник / під ред. В.І. Войтка. – К. : Вища школа, 1982. – 216 с.

4. Ручка А.А. Ценностный подход в системе социологического знания / А.А. Ручка. – К. : Наукова думка, 1987. – 154 с.

5. Філософія : [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / [С.П.Щерба, О.А. Заглада] ; ред. С.П. Щерба [5-е вид.]. – К. : Кондор, 2011. – 548 с.

УДК 159.964.331.56:316.6

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСІБ,
ЩО ВТРАТИЛИ РОБОТУ**

Сергієні О.В., д.м.н., професор кафедри практичної психології,
Шевяков О.В., д. психол. н.,
завідувач кафедри практичної психології, професор
Пріснякова Л.М., к. психол. н.,
професор кафедри практичної психології
Дніпропетровський гуманітарний університет

У статті наведені результати дослідження психологічних особливостей осіб, що втратили роботу, у порівнянні з працюючими. Розглянуті їх соціально-психологічні установки, мотивації, інтереси.

Ключові слова: особи, що втратили роботу, соціально-психологічні особливості, установки, інтереси, мотивації.

В статье приведены результаты исследования психологических особенностей лиц, утративших работу, в сравнении с работающими. Рассмотрены их социально-психологические установки, мотивации, интересы.

Ключевые слова: лица, потерявшие работу, социально-психологические особенности, установки, интересы, мотивации.

Serhiienii O.V., Sheviakov O.V., Prisniakov L.M. SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PERSONS WHO LOST THEIR JOBS

The article shows results of a research about fired persons in comparison to working persons. Their social-psychological settings, motivations and interests are being analyzed.

Key words: fired persons, social and psychological characteristics, settings, motivations, interests.

Постановка проблеми. Втрата роботи в сучасній економічній ситуації в нашій країні є однією з актуальних проблем. Це явище досить масштабне і має економічні, соціальні та психологічні аспекти. Безробіття є проблемою, що безпосередньо відбивається на особах, що не можуть знайти споживача на свою робочу силу на ринку праці, на їх родини, формує помітне психологічне навантаження навіть на тих, хто має роботу [1; 2; 3]. Це ставить безробітних перед необхідністю напрацювання адаптивних стратегій, пристосування до нових життєвих ситуацій, прогнозує подальші події, вносить корекцію в життєві плани та поведінку. Оскільки втрата роботи (як складна життєва ситуація) вимагає від людини здібностей нею опанувати, ефективність опанування багато в чому залежить від того,

наскільки людина здатна виконувати певні біосоціальні функції, а саме: адекватно сприймати навколишню дійсність, власний організм, мати адекватну систему відносин і спілкування з оточенням; здатність працювати, навчатися, організувати свій відпочинок і дозвілля; змінювати поведінку відповідно рольовим очікуванням інших [4].

Вивчення психологічних особливостей осіб, що втратили роботу та стали безробітними, виявлення їх соціальних установок та ставлення до ситуації, що склалася, й до самого себе свідчать про значний вплив безробіття на їх життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багаточисельні дослідження були присвячені вивченню впливу безробіття на психологічне самопочуття особистості, її свідомість, поведінку, взаємини в родині,